

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПІМОНЕНКО ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 502.175:332.012.324:005.21 (043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ
ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В КОРПОРАТИВНОМУ
СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Чигрин Олена Юріївна,
Сумський державний університет,
доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Павлов Володимир Іванович,
Національний університет водного господарства та природокористування,
завідувач кафедри фінансів та економіки природокористування;

кандидат економічних наук, доцент
Пізняк Тетяна Іванівна,
Сумський національний аграрний університет,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки.

Захист відбудеться «25» грудня 2012 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, ауд. М-209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий «22» листопада 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є. І. Нагорний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Виконання основних завдань «Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року» передбачає включення екологічної складової до програм розвитку секторів економіки з метою забезпечення їх збалансованого функціонування. Сьогодні корпоративний сектор економіки (КСЕ) є основою соціально-економічного розвитку країни. Значна кількість виготовленої продукції та послуг припадає на підприємства КСЕ. Поряд із цим виробничо-господарська діяльність промислових підприємств КСЕ супроводжується посиленням екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище. Тому виникає потреба у пошуку та впровадженні сучасних еколого-економічних інструментів, які б урахували специфіку функціонування промислових підприємств КСЕ та забезпечували вирішення еколого-економічних проблем без блокування їх виробничих потужностей. Для вирішення цих завдань перспективним є використання у господарській діяльності підприємств КСЕ такого дієвого інструменту екологічної політики, як «екологічний аудит».

Упровадження та реалізація механізму екологічного аудиту в КСЕ неможливі без визначення його основних положень з урахуванням проблем та особливостей функціонування промислових підприємств КСЕ.

Науковому дослідженню проблем функціонування КСЕ присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: І. Ансоффа, С. Л. Брю, Р. Гільфердінга, Л. Є. Довганя, Е. Дж. Долана, В. А. Євтушевського, Д. Ліндсея, К. Р. Макконнела, В. І. Павлова, С. А. Румянцева, Л. М. Савчука та ін.

В економічній літературі питанням упровадження принципів екологічного менеджменту та аудиту присвятили роботи такі вітчизняні та зарубіжні вчені: О. Ф. Балацький, О. О. Веклич, Л. С. Гринів, Т. П. Галушкіна, С. М. Ілляшенко, Л. Ф. Кожушко, В. О. Лук'янихін, Л. І. Максимів, Л. Г. Мельник, Є. В. Марын, Є. В. Мішенін, В. М. Навроцький, Н. В. Пахомова, Т. І. Пізняк, І. М. Потравний, К. Ріхтер, Ю. М. Саталкін, Г. П. Серов, Т. В. Сергєєва, В. Л. Сидорчук, О. М. Теліженко, Ю. Ю. Туниця, С. К. Харічков, В. Я. Шевчук та ін.

Поряд із цим у наукових роботах зазначених авторів, публікаціях інших учених не приділено належної уваги відповідним атрибутам проведення екологічного аудиту в КСЕ. Зокрема, це стосується удосконалення теоретико-методичних принципів формування системи екологічного аудиту з урахуванням мотивів її впровадження в КСЕ. Конкретизації вимагають методичні підходи до обґрунтування еколого-економічної ефективності впровадження системи екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ. Удосконалення потребують науково-методичні засади формування

організаційно-економічного механізму реалізації екологічного аудиту в КСЕ. Вищевикладене обумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначило мету і завдання, які потребують вирішення і підтверджують її актуальність

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дисертаційного дослідження відповідає основним науковим напрямам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень на 2009–2013 рр., затвердженим Постановою Президії Національної академії наук України від 25.02.2009 р. № 55, зокрема: п. 4.1.7 «Економіка природокористування й охорони навколишнього середовища»; п. 4.1.15 «Проблеми раціонального природокористування». Дисертація виконана відповідно до напрямку наукових робіт і тем Сумського державного університету: «Фундаментальні основи забезпечення стійкого розвитку при переході до інформаційного суспільства» (№ д/р 0105U000670), де автором досліджено еколого-економічні аспекти впровадження системи екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в удосконаленні системи організаційно-економічного забезпечення екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ.

Відповідно до зазначеної мети в дисертації були визначені такі основні завдання:

- дослідити еколого-економічні тенденції розвитку промислових підприємств КСЕ як передумови впровадження системи екологічного аудиту;
- узагальнити вітчизняні та зарубіжні розробки щодо визначення поняття екологічний аудит в КСЕ;
- деталізувати класифікацію видів екологічного аудиту враховуючи особливості його проведення на промислових підприємствах акціонерної форми господарювання;
- удосконалити методичні підходи до визначення еколого-економічного рейтингу підприємств КСЕ;
- розширити класифікацію екологічних ризиків із метою їх оцінки при проведенні екологічного аудиту підприємств КСЕ;
- розширити систему мотивації структурних підрозділів корпоративних суб'єктів господарювання з метою стимулювання їх природоохоронної та ресурсозберігаючої діяльності на основі даних екологічного аудиту;
- розвинути науково-методичні засади формування організаційно-економічного механізму реалізації екологічного аудиту в КСЕ.

Об'єкт дослідження – процеси формування системи екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ, що спрямовані на оптимізацію еколого-економічних показників діяльності корпоративних підприємств.

Предмет дослідження – організаційно-економічні відносини, що виникають між суб'єктами господарювання в КСЕ та зацікавленими особами в процесі формування та реалізації системи екологічного аудиту в КСЕ.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, економіки природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Для вирішення завдань дослідження використовувалися такі методи наукових досліджень: порівняльний та статистичний – при дослідженні впливу діяльності підприємств КСЕ на навколишнє природне середовище; системно-структурний та абстрактно-логічний аналіз – при дослідженні сутності та змісту екологічного аудиту промислових підприємств КСЕ та механізмів його реалізації; економіко-математичного моделювання – при вдосконаленні підходів до визначення еколого-економічного рейтингу та системи мотивації структурних підрозділів корпоративних суб'єктів господарювання за результати їх природоохоронної діяльності на основі даних екологічного аудиту.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти України з питань природокористування, матеріали Державної служби статистики, Міністерства екології та природних ресурсів, первинна документація підприємств корпоративного сектору, що зібрана та узагальнена безпосередньо автором, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали науково-практичних конференцій, семінарів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних та методичних положень щодо формування організаційно-економічних засад екологічного аудиту на підприємствах КСЕ. Найбільш вагомими результатами, що мають наукову новизну, є такі:

вперше:

– запропоновано підхід до визначення поняття «екологічний аудит в корпоративному секторі економіки», під яким розуміють систему оцінки екологічної складової виробничо-господарської діяльності підприємств КСЕ, яка дозволяє підвищити ринкову вартість компанії, забезпечити активне позиціонування на ринку товарів та послуг за рахунок взаємоузгодження економічних та екологічних інтересів компанії;

удосконалено:

– науково-методичний підхід до визначення еколого-економічного рейтингу компанії, який передбачає використання додатково до існуючих таких груп показників оцінки, як: економічного іміджу компанії; ефективності екологічно орієнтованого корпоративного управління; еколого-економічних ризиків. При цьому запропоновано методичний підхід до використання еколого-економічного рейтингу компанії при визначенні

національного фондового індексу стійкого розвитку з метою забезпечення стабільних переваг підприємства на фінансовому ринку;

– методичний підхід до формування системи мотивації впровадження екологічного аудиту, який на відміну від існуючих враховує особливості екологічної діяльності в межах акціонерного товариства у взаємозв'язку з визначенням критичних значень відсотка винагороди за результати діяльності акціонерного товариства, що дозволяє узгодити економічні інтереси власників корпорації і менеджменту в забезпеченні екологічної безпеки її діяльності;

дістали подальшого розвитку:

– класифікація видів екологічного аудиту, яка додатково до існуючих передбачає такі його види, як: внутрішньоініціативний та зовнішньоініціативний, законодавчо обов'язковий та корпоративно обов'язковий – залежно від ініціатора його проведення; аудит екологічного ризику та аудит еколого-економічного рейтингу підприємства – залежно від його змісту;

– у межах процедур проведення аудиту екологічних ризиків обґрунтовано необхідність врахування еколого-аудиторського ризику та визначено стратегічні орієнтири подальшого розвитку аудиту екологічних ризиків за умов формування інституту соціальної ліцензії;

– науково-методичний підхід до формування структурно-функціональної моделі організаційно-економічного механізму екологічного аудиту в КСЕ, який на відміну від існуючих передбачає використання таких наявних та перспективних економічних інструментів, як: формування корпоративного екологічного фонду та нормативів відрахування до нього; визначення джерел самофінансування, а також розподіл функцій і повноважень між органами управління акціонерним підприємством.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у тому, що її теоретичні та методичні положення доведені до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо формування і реалізації системи екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ.

Розроблені автором науково-методичні підходи та рекомендації використано у роботі ПАТ «НВАТ «ВНДІкомпресормаш» (довідка № 04/00-0055651 від 14.05.2012 р.), ПАТ «Енергомашспецсталь» (довідка № 10/3160 від 01.06.2012 р.), ТОВ «Центр корпоративного консалтингу» (довідка № 25 від 02.09.2012 р.). Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Економіка довкілля», «Економіка підприємства», «Теорія еколого-економічного аналізу», «Стратегічне управління», «Екологічна економіка» (акт від 5.09.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки і

рекомендації, що виносяться на захист, одержані здобувачем самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї, положення й матеріали, які є результатом власних досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були представлені та одержали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях та семінарах різних рівнів, зокрема: «Інноваційна Росія: досвід регіонального розвитку (м. Курськ, 2010 р.), «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Хмельницьк, 2010 р.), «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку» (м. Суми, 2011 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2011 р.). «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» (м. Макіївка, 2011 р.), «Фінансові та соціально-політичні проекти модернізації суспільства в умовах економічної нестабільності» (м. Ірпінь-Люблін, 2011 р.), «Україна-Чехія-ЄС: сучасний стан та перспективи розвитку» (Україна-Чехія-ЄС, 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Україна: Схід-Захід – проблеми сталого розвитку» (м. Львів, 2011 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 18 друкованих працях (10 із них належать особисто автору), у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях, 1 розділ у колективній монографії. Загальний обсяг публікацій з теми дисертації становить 6,1 друк. арк., із них особисто автору належить 4,1 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаної літератури. Повний обсяг дисертації становить 247 сторінки, у тому числі основного тексту 202 сторінки. Дисертація містить 31 таблицю на 18 сторінках, 44 рисунків на 20 сторінках, 15 додатків на 22 сторінках, список використаних джерел із 210 найменувань на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено мету і завдання роботи, сформульовано об'єкт, предмет та методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну та практичну цінність одержаних результатів дослідження, визначено структуру роботи.

У першому розділі дисертації «**Організаційно-економічні передумови формування системи екологічного аудиту в КСЕ**» проведена еколого-економічна оцінка розвитку промислових підприємств КСЕ, обґрунтовано необхідність впровадження системи екологічного аудиту в КСЕ.

Аналіз існуючих екологічних проблем промислового виробництва у взаємозв'язку зі структурними перетвореннями економіки України показав,

що функціонування підприємств КСЕ проходить одночасно із загостренням соціально-економічної та екологічної кризи. Частка акціонерних товариств у загальній кількості промислових підприємств становить майже 50 %, а обсяги виробництва досягають 80–85 %, що обумовлює їх значний вплив на природно-ресурсний потенціал та якість навколишнього середовища. Значна кількість акціонерних товариств – це великі промислові об'єднання машинобудівного і металургійного комплексів, нафтохімічної галузі з великими обсягами викидів, скидів забруднюючих речовин та складуванням відходів. Доведено, що відсутність або неефективність системи екологічного аудиту в значною мірою обумовлює посилення екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище та зниження конкурентних переваг підприємств КСЕ.

Проведений сутнісно-змістовний аналіз існуючих понять «корпоративне управління» та «екологічний аудит» дозволив сформувати передумови для визначення дефініційної основи в організації системи екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ. Це дає підстави будувати відповідну систему із залученням до цього процесу перш за все вищих органів управління акціонерною компанією, а також управлінських структур окремих підрозділів та відповідних еколого-економічних механізмів їх координації на вищому рівні управління.

Проведення оцінки ефективності корпоративного управління в контексті збалансованого розвитку та забезпечення стабільних переваг підприємства на ринку товарів та послуг повинно відбуватися з урахуванням його еколого-економічного рейтингу. При цьому необхідним є вдосконалення науково-методичних засад визначення еколого-економічного рейтингу підприємств КСЕ та можливостей його врахування при оцінці перспектив позиціонування підприємства на фінансовому ринку.

У роботі обґрунтовано, що формування системи екологічного аудиту в КСЕ необхідно базувати на основі вдосконалення організаційно-економічного механізму, який повинен включати систему відповідних економічних інструментів та враховувати розподіл функцій і повноважень між органами управління акціонерним товариством та перспективи його реалізації в КСЕ.

У другому розділі «Теоретичні та методичні основи формування системи екологічного менеджменту та аудиту в КСЕ» розкрито сутність та зміст екологічного аудиту в КСЕ, удосконалено науково-методичний підхід до визначення еколого-економічного рейтингу підприємства, запропоновано методичний підхід до оптимізації внутрішньокорпоративних відносин у системі екологічного менеджменту та аудиту.

Дослідження теоретичних підходів до трактування корпоративного управління та екологічного аудиту дозволило сформувати визначення

екологічного аудиту в КСЕ, під яким розуміється система оцінки екологічної складової виробничо-господарської діяльності підприємств КСЕ, що дозволяє підвищити ринкову вартість компанії, забезпечити активне позиціонування на ринку товарів та послуг за рахунок взаємоузгодження економічних та екологічних інтересів компанії.

Встановлено, що особливості проведення екологічного аудиту в КСЕ значною мірою визначається його видом. Це дає підстави деталізувати існуючі підходи до класифікації екологічного аудиту в КСЕ та виділити додатково такі його види: залежно від ініціатора – внутрішньоініціативний та зовнішньоініціативний, законодавчо обов'язковий та корпоративно обов'язковий; залежно від його змісту – аудит еколого-економічного рейтингу підприємства та аудит екологічних ризиків.

З метою ефективної реалізації екологічного аудиту в КСЕ запропоновано методичний підхід до удосконалення змістовної основи організації вищих органів управління акціонерного підприємства, пов'язаний із закріпленням конкретних функцій, повноважень та завдань за загальними зборами акціонерів, наглядовою радою, ревізійною комісією та правлінням щодо здійснення екологічного аудиту (рис. 1).

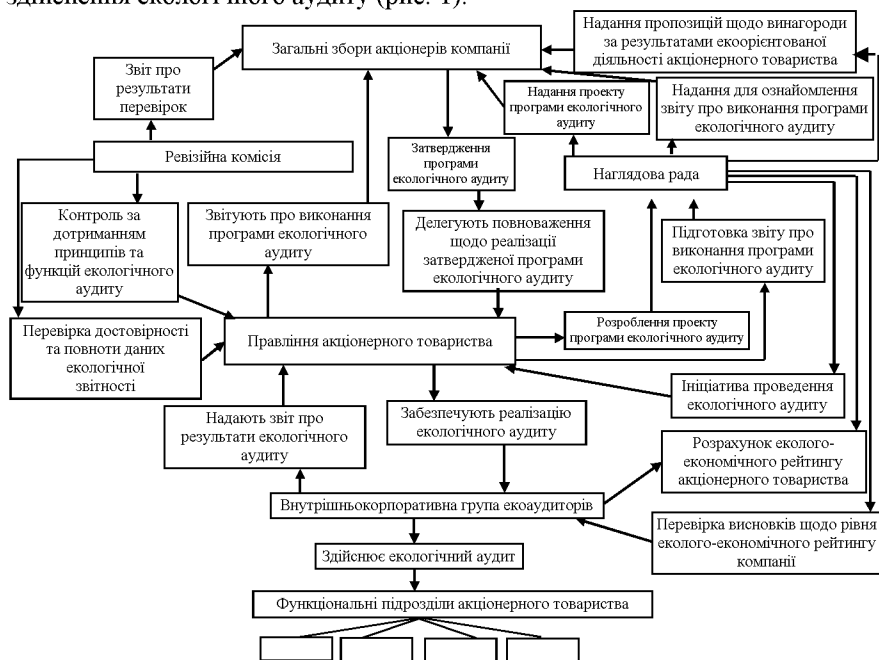

Рис. 1. Система взаємодії між органами управління акціонерного товариства в процесі проведення екологічного аудиту в КСЕ

При цьому зазначені функції та повноваження повинні регламентуватися внутрішньокорпоративними нормативами компанії, що знайшло відображення у відповідних корпоративних документах (положеннях про спостережну раду, правління та ревізійну комісію товариства).

Для визначення перспективи участі у світових екологічних фондових індексах та в інвестиційних портфелях із метою залучення додаткових фінансових ресурсів на реалізацію екодіяльності у дисертаційній роботі удосконалено науково-методичний підхід до визначення еколого-економічного рейтингу промислових підприємств КСЕ. При цьому обґрунтовано та доведено необхідність визначення еколого-економічного рейтингу за трьома групами показників: економічного іміджу компанії; ефективності системи екологоорієнтованого управління; оцінки еколого-економічних ризиків діяльності промислового підприємства КСЕ. Під час аналізу можливих еколого-економічних ризиків діяльності компанії, крім традиційних видів, здобувачем було доведено необхідність врахування еколого-аудиторського ризику та ризику неотримання соціальної ліцензії.

Авторський підхід до визначення еколого-економічного рейтингу відображений у табл. 1.

Таблиця 1

Складові еколого-економічного рейтингу промислових підприємств КСЕ

Показник	Позначення	Показник	Позначення
Економічний імідж	П	Система екологічного аудиту	К ₅
Підвищення конкурентоспроможності	П ₁	Екологічна культура та свідомість	К ₆
Збільшення кредиту довіри з боку державних органів, іноземних інвесторів, суспільства та ін.	П ₂	Екологічна звітність акціонерного товариства	К ₇
Підвищення екологічної репутації (екоіміджу)	П ₃	Еколого-економічні ризики	Р
Обсяг іноземних інвестицій	П ₄	Рівень фінансових ризиків	Р ₁
Обсяг збуту продукції на 1 грн прибутку	П ₅	Рівень ринкових ризиків	Р ₂
Зростання курсу акцій акціонерного товариства	П ₆	Рівень ризиків від операційної діяльності	Р ₃
Ефективність екоорієнтованого управління:	К_{ев}	Рівень споживчих ризиків	Р ₄
Екологічна політика	К ₁	Рівень екологічних ризиків:	
Структура управління	К ₂	у т.ч. рівень еколого-аудиторського ризику	Р ₅
Склад акціонерів	К ₃	рівень ризику неотримання соціальної ліцензії	Р ₆
Система екологічного менеджменту	К ₄	рівень інших видів екологічних ризиків	Р ₇

Для визначення еколого-економічного рейтингу промислового підприємства ранжують шляхом попарного порівняння в рамках кожного показника від найвищого до найнижчого рівня. Підприємство, яке зайняло перше місце, отримує максимальну кількість балів, яка дорівнює кількості компаній, кожна наступна компанія отримує на 1 бал менше від попередньої у рейтингу. Відповідно компанія, яка зайняла останнє місце отримує 1 бал. Якщо жодне з підприємств за певним показником неможливо оцінити, то всі компанії за таким показником отримують 0 балів.

Значення кожного блока показників з урахуванням коефіцієнтів впливу розраховують за формулами (1–3). Сумарний рейтинг промислового підприємства КСЕ розраховують за формулою (4):

$$\Pi = \sum_{n=1}^6 \Pi_n \cdot \gamma_n, \quad (1) \quad P = \sum_{i=1}^7 \alpha_i \cdot P_i, \quad (3)$$

$$K_{ey} = \sum_{j=1}^9 K_j \cdot \delta_j, \quad (2) \quad ER = \beta_1 \cdot \Pi + \beta_2 \cdot K_{ey} + \beta_3 \cdot P, \quad (4)$$

де γ_n , δ_j , α_i – коефіцієнти значущості показників оцінки відповідно економічного іміджу, ефективності екоорієнтованого корпоративного управління, еколого-економічних ризиків; $\beta_{1,2,3}$ – відповідні коефіцієнти значущості певної групи показників оцінки; ER – значення еколого-економічного рейтингу.

Відповідно до розрахованого значення ER компанія отримує рейтингову оцінку від високого до низького рівня.

Продуктивна реалізація екологічного менеджменту та аудиту на підприємствах КСЕ неможлива без узгодження економічних інтересів власників корпорації і менеджменту. Це обумовлює необхідність формування відповідної дієвої системи мотивації впровадження екологічного аудиту, яка враховує особливості екологічної діяльності в межах акціонерного товариства у взаємозв'язку з визначенням критичних значень відсотка винагороди за результати діяльності підприємства КСЕ. Так, максимальний відсоток винагороди, на який акціонер може погодитися, за відсутності ($a=0$) системи екологічного менеджменту та аудиту (w_0^P) та при впровадженні ($a=1$) правлінням відповідних заходів (w_1^P), розраховується за формулами (5–6). Мінімальний відсоток винагороди залежно від результату діяльності акціонерного товариства, на який правління може погодитися, при рівні зусиль $a=0$ (w_0^A) та при рівні зусиль $a=1$ (w_1^A), розраховується за формулами (7–8):

$$w_0^P = 1 - \frac{P_0}{p_0 \cdot \pi}, \quad (5) \quad w_0^A = \frac{A_0}{\pi \cdot p_0 \cdot \left[1 + D \cdot \left(\frac{\pi \cdot p_0}{\pi_{сеп}} - 1\right)\right]}, \quad (7)$$

$$w_1^P = 1 - \frac{p_0}{p_1} (1 - w_0^P), \quad (6)$$

$$w_1^A = \frac{C_1}{p_1 \cdot \pi \cdot \left[1 + D \cdot \left(\frac{\pi \cdot p_1}{\pi_{сеп}} - 1\right)\right] - p_0 \cdot \pi \cdot \left[1 + D \cdot \left(\frac{\pi \cdot p_0}{\pi_{сеп}} - 1\right)\right]}, \quad (8)$$

де π – прогнозований чистий дохід підприємства КСЕ; C_1 – величина витрат на виконання природоохоронних заходів (у тому числі на проведення екологічного аудиту на промисловому підприємстві КСЕ); D – відсоток дольової участі правління в діяльності компанії, встановлюється акціонерами; $\pi_{сеп}$ – середньгалузевий результат діяльності або нормативно встановлений акціонерами результат; P_0 – частина результату, яку присвоює собі власник при відповідному рівні зусиль; A_0 – частина результату, яку присвоює собі правління при відповідному рівні зусиль; $p_{1,0}$ – ймовірність отримання прогнозованого чистого доходу (π) залежно від рівня зусиль; w – фіксований відсоток винагороди залежно від результату діяльності підприємства КСЕ.

Згідно із запропонованим підходом для машинобудівного підприємства КСЕ ПАТ «СНВО ім. М. В. Фрунзе» було визначено критичні значення відсотка винагороди за результати впровадження та реалізації системи екологічного аудиту. З'ясовано, що мінімально допустимий відсоток винагороди, за якого правління цього підприємства погодиться на умови акціонера та реалізовуватиме систему екологічного аудиту, становить 10 % від чистого прибутку. А максимальний відсоток, на який погодиться акціонер, становить 69,6 %.

У третьому розділі **«Організаційно-економічний механізм забезпечення екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ»** розроблено теоретико-методичні положення щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму проведення екологічного аудиту в КСЕ, поглиблено методичні підходи щодо визначення ефективності впровадження системи екологічного аудиту в КСЕ.

Для забезпечення ефективної процедури проведення екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ на основі існуючої теорії господарського механізму природокористування розроблено структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму екологічного аудиту в КСЕ, ефективність якого визначається адекватною системою мотивації, відповідним розподілом функцій і повноважень між органами управління акціонерним товариством (рис. 2).

Автор наголошує, що на великих промислових підприємствах КСЕ доцільним є створення внутрішньокорпоративних екоаудиторських груп, які повинні бути безпосередньо підпорядковані керівництву промислового підприємства (правлінню та наглядовій раді). Необхідним є оголошення результатів екологічного аудиту на загальних зборах акціонерів. Це сприятиме відкритості та прозорості у відносинах із інвесторами різного рівня, забезпечить формування та підтримку екологічного іміджу компанії, підвищить рівень її еколого-економічного рейтингу.

Впровадження і функціонування ефективної системи корпоративного екологічного менеджменту та аудиту неможливе без надійної відповідної інформаційної бази. У цьому напрямку автор пропонує удосконалити традиційну систему екологічної звітності, яка повинна періодично надаватись акціонерам підприємства, зацікавленим особам та бути доступною суспільству, що дозволить визначати динаміку впливу екологічних проблем на фінансовий стан та результати діяльності підприємства. Виходячи з цього, деталізовані окремі форми подання екологічної інформації.

Для вирішення еколого-економічних проблем сталого розвитку механізм екологічного аудиту в КСЕ необхідно будувати із залученням інструментів

(механізмів), які пов'язані саме зі специфікою корпоративного господарювання.

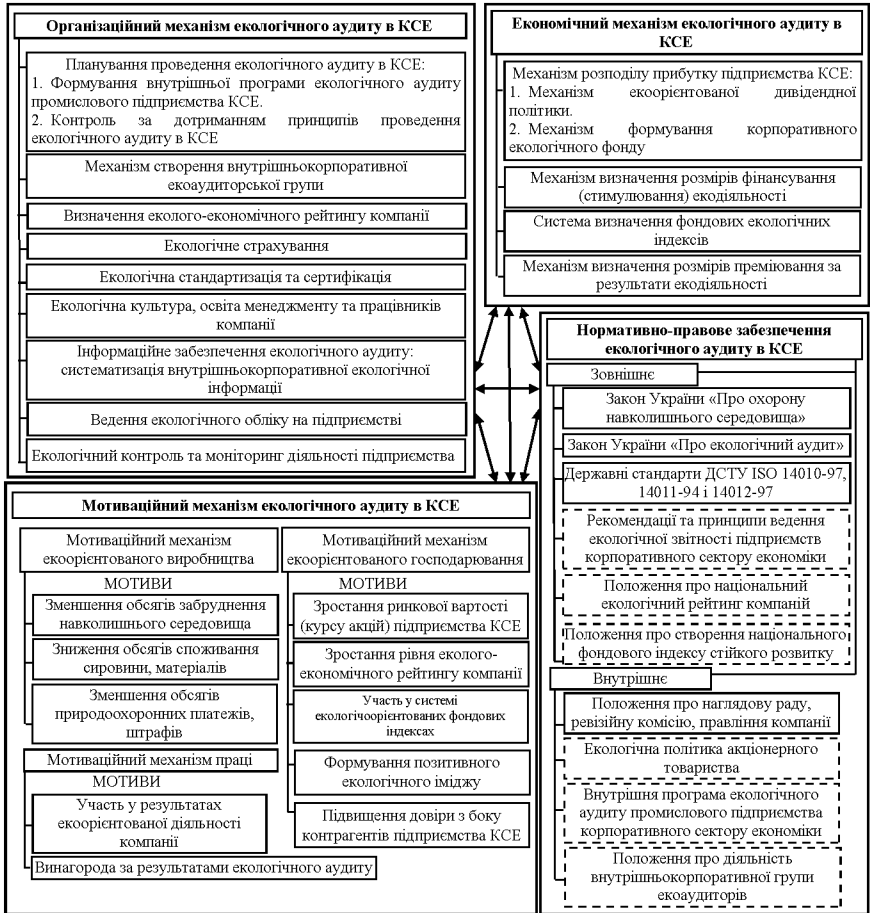

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм екологічного аудиту в КСЕ

У цьому напрямку з метою забезпечення самофінансування проведення екологічного аудиту обґрунтовано необхідність створення внутрішньокорпоративного екологічного фонду підприємства, спрямованого на фінансування загальнокорпоративних екологічних проблем.

Поряд із існуючими підходами до джерел формування корпоративного екологічного фонду пропонується також відносити: суму економії екологічного податку та штрафів за порушення природоохоронного законодавства внаслідок понадлімітного забруднення; суму амортизаційних

відрахувань від вартості природоохоронних об'єктів; обов'язкові відрахування з чистого прибутку; кредити на фінансування природоохоронної та ресурсозберігаючої діяльності підприємства; централізоване фінансування із державного фонду охорони навколишнього природного середовища в рамках територіальних екологічних проектів; доходи від зберігання в банківських установах коштів внутрішньокорпоративного екологічного фонду.

У процесі апробації запропонованого підходу було розраховано, що орієнтований розмір екологічного фонду на ПАТ «СНВО ім. М. В. Фрунзе» у 2009 році становить – 231830,2 тис. грн, у 2010 році – 213919,1 тис. грн, у 2011 році – 236847,7 тис. грн.

У роботі доведено, що сучасним інструментом мотивації впровадження системи екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ повинні стати екологічно орієнтовані фондові індекси. У цьому напрямку автором запропоновано методичний підхід до визначення національного фондового індексу стійкого розвитку з урахуванням даних аудиту еколого-економічного рейтингу в КСЕ, що враховує не лише економічні, а й екологічні та соціальні аспекти діяльності вітчизняних промислових підприємств КСЕ.

Фондовий індекс стійкого розвитку пропонується розраховувати за формулами:

$$I_n^{str} = Z_n \cdot I_1^{str} \cdot \frac{K_n}{K_1}, \quad (9) \quad \beta_i = \frac{Q_i - Q_i^h}{Q_i} \quad (11)$$

$$K_n = \sum_{i=1}^N \beta_i \cdot P_i \cdot Q_i \cdot C_i \cdot R_i \quad (10) \quad Z_{n+1} = Z_n \cdot \frac{K_n}{K_n'} \quad (12)$$

де I_n^{str} – національний фондовий індекс стійкого розвитку; Z_n – поправковий коефіцієнт; I_1^{str} – значення індексу на початкову дату; K_1 – сумарна ринкова капіталізація акцій на початкову дату; K_n – сумарна ринкова капіталізація акцій на поточний момент часу; β_i – поправковий коефіцієнт, який враховує кількість i -х акцій у вільному обігу; P_i – ціна продажу i -ї акції на момент розрахунку; Q_i – загальна кількість i -х акцій; C_i – коефіцієнт, що обмежує частку капіталізації i -ї акції (ваговий коефіцієнт); Q_i^h – кількість i -х акцій у власності держави, контролюючих акціонерів, у перехресному володінні, у власності менеджменту та інших стратегічних інвесторів; K_n' – капіталізація, розрахована за змінним списком цінних паперів; R_i – значення еколого-економічного рейтингу відповідної компанії; N – число акцій компанії лідерів еколого-економічного рейтингу.

Критичний аналіз еколого-економічної ефективності впровадження системи екологічного аудиту на промислових підприємствах КСЕ дозволить зробити висновок про взаємозв'язок еколого-економічного рейтингу та рентабельності акціонерного капіталу (рис. 3). Так, з підвищенням значення еколого-економічного рейтингу рентабельність акціонерного капіталу зростає.

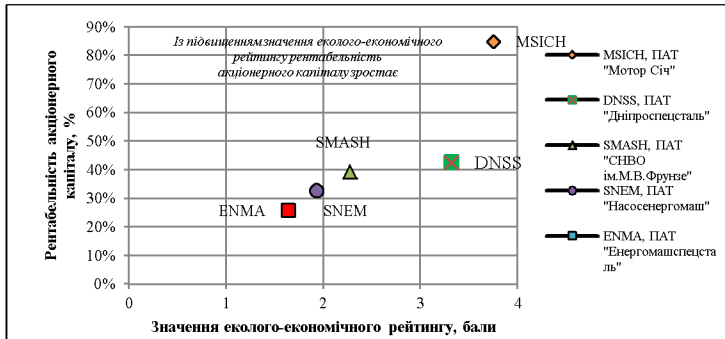

Рис. 3. Взаємозв'язок еколого-економічного рейтингу та рентабельності акціонерного капіталу

У роботі оцінено ефективність проведення екологічного аудиту на промисловому підприємстві машинобудівної галузі ПАТ «СНВО ім. М. В. Фрунзе» порівняно з аналогічними машинобудівними підприємствами КСЕ. Так, еколого-економічного рейтингу ПАТ «СНВО ім. М. В. Фрунзе» становить 2,27 бала, що відповідає достатньому рівню. Розраховане значення еколого-економічного рейтингу для даного підприємства свідчить про його формальну відповідність природоохоронним вимогам, наявність достатніх фінансових та управлінських резервів для зниження еколого-економічних ризиків та покриття екологічних зобов'язань.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі проведених досліджень запропоновано нове вирішення науково-практичного завдання, яке полягає в удосконаленні організаційно-економічних засад екологічного аудиту в КСЕ, механізмів його реалізації, які базуються на визначенні специфіки діяльності промислових підприємств КСЕ та удосконаленні економічних методів регулювання екологічної діяльності.

Результати дисертаційного дослідження є підставою для таких висновків.

1. Установлено, що негативні тенденції у сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища значною мірою обумовлені діяльністю промислових підприємств КСЕ, відсутністю або неефективною системою екологічного аудиту. Акціонерні підприємства – це переважно великі промислові об'єднання машинобудівного та металургійного комплексів, нафтохімічної галузі і частка їх у виробництві продукції становить 80–85 %, у забрудненні довкілля – 50–60 %. Вирішення цієї проблеми може бути забезпечене удосконаленням існуючих механізмів впровадження та реалізації системи екологічного аудиту на основі корпоративно орієнтованих методів впливу.

2. На основі системного аналізу, узагальнення існуючих підходів до визначення сутності та змісту поняття «екологічний аудит» запропоновано авторське визначення поняття «екологічний аудит в КСЕ». З метою поглиблення та конкретизації визначеного поняття розширено класифікацію видів екологічного аудиту в КСЕ. У рамках чого додатково до існуючих передбачаються такі його види, як: внутрішньоініціативний та зовнішньоініціативний, законодавчо обов'язковий та корпоративно обов'язковий – залежно від ініціатора його проведення; аудит екологічного ризику та аудит еколого-економічного рейтингу підприємства – залежно від його змісту, що дозволяє більш системно та комплексно враховувати особливості функціонування КСЕ у процесі проведення екологічного аудиту.

3. Розвинуті теоретико-методичні підходи до визначення екологічно орієнтованих функцій, повноважень та напрямків діяльності загальних зборів акціонерів, спостережної ради, правління та ревізійної комісії, які будуть сприяти екобалансованому, екобезпечному розвитку акціонерних товариств та забезпечувати впровадження та реалізацію системи екологічного аудиту в КСЕ.

4. Удосконалено науково-методичний підхід до визначення рівня еколого-економічного рейтингу промислового підприємства КСЕ, який передбачає аналіз показників економічного іміджу, ефективності екологоорієнтованого корпоративного управління та оцінку еколого-економічних ризиків. При цьому обґрунтовується необхідність врахування таких видів екологічних ризиків діяльності промислових підприємств КСЕ, як еколого-аудиторський ризик та ризик неотримання соціальної ліцензії. Зазначений підхід до визначення еколого-економічного рейтингу дозволяє дослідити перспективи залучення інвестицій на реалізацію екологічно безпечної діяльності та визначити можливості участі підприємства у світових фондових індексах та інвестиційних портфелях.

5. У рамках формування мотиваційного механізму реалізації екологічного аудиту в КСЕ запропоновано методичний підхід до моделювання системи екологічно орієнтованих внутрішньокорпоративних відносин, яка передбачає узгодження інтересів власника та менеджменту підприємства шляхом визначення критичних значень відсотка винагороди за результати діяльності акціонерного товариства. На основі такого підходу було визначено критичні значення відсотків винагород при здійсненні екодіяльності на прикладі ПАТ «СНВО ім. М. В. Фрунзе». Так, мінімальний відсоток, при якому правління погодиться здійснювати екодіяльність, становить 10 %, а максимальний відсоток, на який погодиться акціонер, становить 69,6 %.

6. Запропонована структурно-функціональна модель організаційно-економічного механізму проведення екологічного аудиту в КСЕ, яка поряд із

традиційними складовими враховує корпоративну специфіку: розподіл конкретних функцій, повноважень та завдань за органами управління акціонерного товариства щодо здійснення екологічного аудиту в КСЕ; мотиваційний механізм; механізм розподілу прибутку. З метою забезпечення самофінансування проведення екологічного аудиту обґрунтовано необхідність створення внутрішньокорпоративного екологічного фонду підприємства, визначено джерела його формування та нормативи відрахувань до нього. У процесі апробації запропонованого підходу було розраховано, що орієнтовний розмір екологічного фонду на ПАТ «СНВО ім. М. В. Фрунзе» у 2009 році становить – 231830,2 тис. грн, у 2010 році – 213919,1 тис. грн, у 2011 році – 236847,7 тис. грн.

7. Із метою підвищення мотивації впровадження системи екологічного аудиту в КСЕ запропоновано методичний підхід до визначення національного фондового індексу стійкого розвитку, за даними екологічного аудиту в КСЕ, який передбачає урахування економічних, екологічних та соціальних аспектів діяльності вітчизняних промислових підприємств КСЕ.

8. У процесі практичної апробації розробленого науково-методичного підходу до визначення еколого-економічного рейтингу промислових підприємств КСЕ було розраховано еколого-економічний рейтинг ПАТ «СНВО ім. М. В. Фрунзе» порівняно з іншими підприємствами машинобудівної галузі. Так, він становить 2,27 бала, що відповідає достатньому рівню та формує передумови вдосконалення системи екологічного аудиту з позицій: розширення об'єктів та завдань екологічного аудиту; дотримання принципу комплексності при проведенні; систематизації екологічної звітності компанії; удосконаленні системи інформування акціонерів та зацікавлених осіб підприємства про результати екодіяльності.

9. Отримані автором наукові результати є вагомим внеском у розвиток теоретико-методологічних та методичних рекомендацій, спрямованих на формування та ефективне функціонування організаційно-економічного механізму проведення екологічного аудиту в КСЕ, що буде сприяти екологоорієнтованому розвитку акціонерних підприємств, підвищенню рівня їх еколого-економічного рейтингу та конкурентоспроможності на світових ринках.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи монографій

1. Пімоненко Т. В. Теоретико-прикладні аспекти мотивації екологічно орієнтованого корпоративного управління / О. Ю. Чигрин, Т. В. Пімоненко // Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону : монографія / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 480–492. *Особистий внесок: визначено сутність поняття екологічного аудиту в корпоративному секторі економіки, сформовано основні вимоги та принципи*

екологічного аудиту з урахуванням специфіки діяльності промислових підприємств КСЄ.

Статті у наукових фахових виданнях

2. Пімоненко Т. В. Теоретико-методичні принципи впровадження екологічного аудиту в Україні / О. Ю. Чигрин, Т. В. Пімоненко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки», 2010. – Т. 1, № 3. – С. 230–234. *Особистий внесок: досліджено досвід формування системи екологічного аудиту за кордоном та в Україні.*

3. Пімоненко Т. В. Корпоративний сектор України: тенденції розвитку та особливості впливу на довкілля / Т. В. Пімоненко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 1. – С. 43–47.

4. Пімоненко Т. В. Еколого-економічні аспекти впровадження сучасних інструментів екополітики в корпоративному секторі економіки [Електронний ресурс] / О. Ю. Чигрин, Т. В. Пімоненко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України: електронне наукове фахове видання / Національний університет державної податкової служби України; гол. ред. : П. В. Мельник. – 2011. – № 1. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znpnudps/index.html>. *Особистий внесок: проаналізовано вплив промислових підприємств КСЄ на навколишнє природне середовище.*

5. Пімоненко Т. В. Консалтинговий екологічний ризик: зміст та особливості прояву в корпоративному секторі економіки / О. Ю. Чигрин, Т. В. Пімоненко // Збірник наукових праць «Економічний простір». – ПДАБА, 2011. – № 56/2. – С. 293–305. *Особистий внесок: проаналізовано вплив консалтингового екологічного ризику на еколого-економічний рейтинг промислових підприємств КСЄ.*

6. Пімоненко Т. В. Визначення ефективності впровадження корпоративного екологічного аудиту / Т. В. Пімоненко // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 209–217.

7. Пімоненко Т. В. Корпоративний екологічний аудит: сутнісно-змістовна характеристика / Т. В. Пімоненко // Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету «Наука й економіка». – 2012. – № 1 (25). – С. 100–108.

8. Пімоненко Т. В. Моделювання взаємовідносин акціонерів та менеджменту в умовах екологоорієнтованого корпоративного управління / Т. В. Пімоненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 246–255.

Матеріали наукових конференцій

9. Пімоненко Т. В. Современные подходы к проведению экологического аудита / Е. Ю. Чигрин, Т. В. Пимоненко // Инновационная Россия: опыт регионального развития : сборник научных трудов международного

инновационного форума, (г. Курск, 28–30 мая 2010 г.) / ред. кол.: С. Г. Емельянов, Л. Н. Борисоглебская (отв. ред) [и др.]; Курск. гос. техн. ун-т. – Курск, 2010. – С. 313–317. *Особистий внесок: визначена необхідність упровадження екологічного аудиту вітчизняними промисловими підприємствами.*

10. Пімоненко Т. В. Актуальні питання впровадження системи корпоративного екологічного менеджменту та аудиту / Т. В. Пімоненко, О. Ю. Чигрин // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (Тернопіль, 24-25 лютого 2011 рік). – С. 333–335. *Особистий внесок: досліджено переваги та недоліки впровадження системи екологічного менеджменту та аудиту на промислових підприємствах КСЄ.*

11. Пімоненко Т. В. Фінансові аспекти проведення екологічного аудиту в корпоративному секторі / Т. В. Пімоненко, О. Ю. Чигрин // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни: тези доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Макіївка, 16–17 лютого 2011 р.). – Том 2. – С. 132–134. *Особистий внесок: визначені джерела фінансування проведення екологічного аудиту.*

12. Пімоненко Т. В. Фондові індекси як інструмент мотивації екоорієнтованого корпоративного управління / Т. В. Пімоненко // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ, м. Суми, 3–5 квітня 2012 р. / відп. за вип. О. В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2012. – Т. 2. – С. 123–125.

13. Пімоненко Т. В. Мотивація корпоративного екологічного аудиту / Т. В. Пімоненко // Україна: Схід-Захід – проблеми сталого розвитку: матеріали другого туру Всеукр. наук.-практ. конф., 24–25 листопада 2011 р., – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – Т. 2. – С. 136–138.

14. Пімоненко Т. В. Європейський досвід впровадження системи екологічного менеджменту та аудиту / Т. В. Пімоненко // Україна – Чехія – ЄС: сучасний стан та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – Херсон-Прага: ПП Вишемирський В. С., 2012. – С. 115–119.

АНОТАЦІЯ

Пімоненко Т. В. Організаційно-економічні засади екологічного аудиту в корпоративному секторі економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. – Сумський державний університет, Суми, 2012.

У дисертаційному дослідженні удосконалено теоретичні та методичні засади екологічного аудиту з урахуванням специфіки функціонування підприємств корпоративного сектору економіки (КСЕ). Набула подальшого розвитку класифікація видів екологічного аудиту, зокрема: залежно від ініціатора його проведення: внутрішньоініціативний та зовнішньо ініціативний, законодавчо обов'язковий та корпоративно обов'язковий; залежно від його змісту: аудит еколого-економічних ризиків та аудит еколого-економічного рейтингу підприємства.

Удосконалено науково-методичний підхід до визначення еколого-економічного рейтингу підприємства КСЕ. Обґрунтовано необхідність та запропоновано методичний підхід до визначення національного фондового індексу стійкого розвитку з урахуванням рівня еколого-економічного рейтингу підприємств при визначенні рівня їх капіталізації. Розвинуто методичний підхід до формування системи мотивації впровадження екологічного аудиту в КСЕ. Удосконалено структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму проведення екологічного аудиту в корпоративному секторі економіки, який враховує розподіл функцій і повноважень між органами управління акціонерним підприємством, а також передбачає використання перспективних та наявних економічних інструментів.

Ключові слова: корпоративний сектор економіки, екологічний менеджмент, екологічний аудит, еколого-економічний рейтинг, екологічний ризик, корпоративний екологічний фонд, фондовий індекс стійкого розвитку.

АННОТАЦИЯ

Пимоненко Т. В. Организационно-экономические основы экологического аудита в корпоративном секторе экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 – экономика природопользования и охраны окружающей среды. – Сумский государственный университет, Сумы, 2012.

Диссертационная работа посвящена развитию теоретических и научно-методических подходов к формированию системы экологического аудита в корпоративном секторе экономики (КСЭ). В работе дано авторское определение сущности «экологического аудита в КСЭ», которое рассматривает экологический аудит как систему оценки экологической составляющей производственно-хозяйственной деятельности предприятий КСЭ, которая позволяет повысить рыночную стоимость компании, обеспечить активное позиционирование на рынке товаров и услуг за счет взаимного согласования экономических и экологических интересов компании. С целью углубления и конкретизации данного понятия расширено классификацию видов экологического аудита в КСЭ. В рамках этого,

дополнительно к существующим предлагаются такие его виды, как внутреннеинициативный и внешнеинициативный, законодательно обязательный и корпоративно обязательный – в зависимости от инициатора его проведения; аудит эколого-экономического рейтинга предприятия и аудит экологического риска – в зависимости от его содержания.

Усовершенствован научно-методический подход к определению уровня эколого-экономического рейтинга промышленного предприятия КСЭ, который предусматривает анализ показателей экономического имиджа, эффективности экологически ориентированного корпоративного управления и оценку эколого-экономических рисков. При этом обосновывается необходимость учета таких видов экологических рисков деятельности промышленных предприятий КСЭ, как эколого-аудиторский риск и риск неполучения социальной лицензии. Указанный подход к определению эколого-экономического рейтинга позволяет исследовать перспективы привлечения инвестиций на реализацию экологически безопасной деятельности и определить возможности участия предприятия в мировых фондовых индексах и инвестиционных портфелях. Предложено учитывать эколого-экономический рейтинг при определении капитализации компаний, которые входят в базу расчета индекса устойчивого развития.

В рамках формирования мотивационного механизма реализации экологического аудита в КСЭ предложен методический подход к моделированию системы экологически ориентированных внутрикорпоративных отношений, который предусматривает согласование интересов владельца и менеджмента предприятия путем определения критических значений процента вознаграждения за результаты экодеятельности акционерного общества.

Для обеспечения эффективной реализации процедуры экологического аудита на предприятиях КСЭ усовершенствована содержательная основа организации высших органов управления с определением и конкретизацией основных экологически ориентированных функций, полномочий и направлений деятельности общего собрания акционеров, наблюдательного совета, правления и ревизионной комиссии, что нашло соответствующее закрепление в разработанном проекте системы внутрикорпоративных документов компании.

Предложена структурно-функциональная модель организационно-экономического механизма проведения экологического аудита в КСЭ, которая, наряду с традиционными составляющими, учитывает особенности функционирования корпоративных предприятий. С целью обеспечения самофинансирования проведения экологического аудита обоснована необходимость создания внутрикорпоративного экологического фонда и определены источники его формирования и нормативы отчислений в него.

Практическое значение полученных результатов диссертационной работы состоит в том, что ее теоретические и методические положения приведены к уровню конкретных методик и рекомендаций по формированию и реализации системы экологического аудита на предприятиях КСЭ.

Ключевые слова: корпоративный сектор экономики, экологический менеджмент, экологический аудит, эколого-экономический рейтинг, экологический риск, корпоративный экологический фонд, фондовый индекс устойчивого развития.

SUMMARY

Pimonenko T. V. Organizational and economic bases of environmental audit in the corporate sector. – Manuscript.

Thesis for the candidate degree in economic sciences by specialty 08.00.06 – Economics of Nature Management and Environment Protection. – Sumy State University, Sumy, 2012.

The research improves the theoretical and methodological foundations for an environmental audit of corporate sector enterprises with account to specific operations. It is received the further development environmental audits classification, in particular depending on the initiator of the meeting: internal initiator, external initiator, authority initiator, corporate initiator. Depending on content: there is auditing of environmental and economic risks and auditing of environmental and economic rating company.

It is improved a scientific and methodological approach to the ecological and economic ranking in corporate sector. It is improved structural and functional model of organizational and economic mechanism of environmental audits in the corporate sector, which takes into account the distribution of functions and powers between the bodies of the enterprise, and also involves the use of perspective and existing economic instruments. It is proposed the methodological approach to the national sustainable development stock index with account to the level of ecological and economic rating of enterprises in determining the level of capitalization. The methodical approach to the formation of motivation instruments in environmental audit is proposed.

Keywords: corporate sector, environmental management, environmental audits, environmental and economic ratings, environmental risk, corporate environmental fund, stock index of sustainable development.

Підписано до друку 19.11.2012.
Формат 60x90/16. Ум. друк. Арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № _____.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.